

Отримано: 11 вересня 2018 р.

Прорецензовано: 5 жовтня 2018 р.

Прийнято до друку: 6 жовтня 2018 р.

e-mail: natali.holod@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-3(71)-53-55

Бондарчук Н. І. Лексико-асоціативні групи номінативної сфери «погода» у семантичному просторі онлайн-нарративу (на матеріалі текстів британських інтернет-газет). Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 3(71), вересень. С. 53–55.

УДК 811. 11: 81'42:81'23'81'37

Бондарчук Наталія Ігорівна,
аспірант кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЕКСИКО-АСОЦІАТИВНІ ГРУПИ НОМІНАТИВНОЇ СФЕРИ «ПОГОДА» У СЕМАНТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ОНЛАЙН-НАРАТИВУ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ БРИТАНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ГАЗЕТ)

Статтю присвячено питанню лексико-асоціативного групування одиниць номінативної сфери «ПОГОДА» в організації семантичного простору онлайн-нарративу про погодні новини. На основі здійсненого аналізу виокремлено домінуючі лексико-асоціативні групи і ряди в лексичній структурі тексту новин про погоду. Визначено роль асоціативних зв'язків у розгортанні і смислової протяжності текстової оповіді в онлайн-нарративі про погодні новини.

Ключові слова: лексико-асоціативна група, лексико-семантична група, асоціація, онлайн-нарратив, погода.

Бондарчук Наталья Игоревна,
аспірант кафедры прикладной лингвистики, Национальный университет «Львовская политехника»

ЛЕКСИКО-АССОЦИАТИВНЫЕ ГРУППЫ НОМИНАТИВНОЙ СФЕРЫ «ПОГОДА» В СЕМАНТИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ ОНЛАЙН-НАРАТИВА (НА МАТЕРИАЛЕ ТЕКСТОВ БРИТАНСКИХ ИНТЕРНЕТ-ГАЗЕТ)

Статья посвящена вопросу лексико-ассоциативных групп единиц номинативной сферы «ПОГОДА» в организации семантичного пространства онлайн-нарратива о погодных новостях. На основе проведенного анализа выделены доминирующие лексико-ассоциативные группы и ряды в лексической структуре текста новостей о погоде. Определена роль ассоциативных связей в развертывании и смысловой протяженности текстового повествования в онлайн-нарративе о погодных новостях.

Ключевые слова: лексико-ассоциативная группа, лексико-семантическая группа, ассоциация, онлайн-нарратив, погода.

Nataliya Bondarchuk,
PhD student, Applied Linguistics Department, Lviv Polytechnic National University

LEXICAL AND ASSOCIATIVE GROUPS OF NOMINATIVE SPHERE «WEATHER» IN THE SEMANTIC SPACE OF ONLINE NARRATIVE (BASED ON BRITISH ONLINE NEWSPAPERS)

In terms of everyday life, every person is able to perceive the world through associations that are an integral part of the brain processes. In linguistics, the notion of association is primarily related to the realization of associative relations within language units, e.g. the emergence of one or another reaction to the word-stimulus. The basis of the association is an associative relation between semantically close words, the strength of which depends on the frequency of formation of series of representations. In our research, the associations are the relations among the elements of the lexical structure of the weather news story and the related phenomena of reality in the mind of the reader, which promotes the development of the text value of words, enriches the thematic layer, and specifies the text narrative, thereby actualizing its semantic space. In addition, associations in the online narrative are a means of representation of the individual mind of the author (in this case, the journalist), where only certain words (special for him) receive a semantic advantage. The article deals with the lexical and associative groups of the nominative sphere «WEATHER» in organizing the semantic space of online narrative in weather news stories. The article also presents a comprehensive study of theoretical backgrounds of associations. Main classifications of associations are also provided. Based on the analysis, dominant lexical and associative groups and subgroups in the lexical structure of the weather news stories are singled out. Associative enrichment of the lexical and semantic, as well as lexical and thematic groups is revealed in the following lexical and associative groups: «Seasons» (subgroups: «Winter», «Spring», «Autumn», «Summer»), «Personification of weather phenomena», «Metaphorical representation of weather phenomena», «Expressive and stylistic enhancement of weather phenomena», «Capital names» (subgroups: «Places», «Quotations», «People»). The role of associative relations in the narrative contiguity and coherence in weather news stories is also determined.

Key words: lexical and associative group, lexical and semantic group, association, online narrative, weather.

Постановка проблеми. Важливим та науково обґрунтованим етапом дослідження й пізнання семантичного простору онлайн-нарративу про погодні новини є виокремлення лексичних асоціативних груп слів.

Аналіз досліджень. Асоціації вперше розглянули ще Платон та Аристотель у грецькому мовознавстві, проте як об'єкт наукового пошуку асоціації почали досліджувати у ХХ ст. в межах європейської лінгвістичної течії (Дж. Діз, Дж. Дженікс, С. Сапорт, Ш. Баллі, Ф. де Соссюр, Ч. Осгуд) і лінгвістики близького зарубіжжя (Н. В. Уфімцева, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, В. А. Маслова, О. С. Кубрякова, О. О. Залевська, Г. С. Щур, Ю. М. Караулов). У вітчизняних працях асоціативні зв'язки слів розглядали О. О. Потебня, С. Я. Єрмоленко, В. В. Левицький, Т. Ю. Ковалевська, Д. І. Терехова, Ж. В. Марфіна, Т. В. Слива.

Мета статті – виокремити й окреслити специфіку лексико-асоціативних груп лексичних одиниць номінативної сфери «ПОГОДА» в онлайн-нарративі про погодні новини текстів британських газет.

Виклад основного матеріалу. З погляду повсякдення кожна людина здатна сприймати світ через асоціації, які є невід'ємним процесом діяльності мозку. У царині психології асоціації розглядали як вікно у підсвідомість людини («a window into human unconsciousness») [11, с. 560], як результат відображення дійсності на основі спільних показників, які актуалізуються в процесі мислення внаслідок психічної здатності людини. Асоціація з погляду психолінгвістики постає

«зв'язком чи відношенням між психічними явищами (ідеями, поняттями), який встановлюється за певних умов, при якому актуалізація одного з них викликає появу іншого» [10, с. 560–561; 15, с. 200], інструмент для дослідження семантичної сітки і механізмів, які лежать в основі семантичної пам'яті [16, с. 50].

Отож, кризь призму індивідуальної асоціативної картини світу, що формується як предметно-асоціативний ланцюжок у свідомості людини, проявляється бачення дійсності. На думку О. О. Потєбні, асоціативність полягає в тому, що різнорідні сприйняття не знищують взаємно свою самостійність, а, залишаючись самі собою, зливаються в одне ціле [6, с. 136].

У лінгвістиці ж поняття асоціативності пов'язане передусім із втіленням асоціативних зв'язків між одиницями мови, тобто виникненням тієї чи іншої реакції на слово-стимул. Г. Кларк зазначає, що фундаментом асоціації є асоціативний зв'язок між семантично близькими словами, міцність якого залежить від частоти утворення рядів уявлень [7, с. 271]. Водночас словесні асоціації не завжди виникають як раціональна реакція на об'єктивну дійсність, іноді емоційні суб'єктивні чинники є домінуючими. Як слушно зауважує Ш. Баллі, логічна думка постійно коливається між логічним сприйняттям та емоцією [1, с. 30]. Науковець наголошує, що мовна система постає у вигляді великої мережі постійних асоціацій, які поширюються на всі частини мови від їх синтаксису, стилістики, лексики і словотвору до звуків й основних форм вимови [1, с. 30–31]. Схожої думки дотримувався Ф. де Соссюр, розглядаючи синтагматичні й асоціативні типи відношень мовних одиниць [5, с. 320]. Пізніше ці асоціативні відношення між членами асоціативного ряду стали основою для парадигматичних [8, с. 81; 14, с. 15]. Показником цього є загальноприйнятий поділ асоціацій на синтагматичні (лексичні одиниці різних частин мови, наприклад *cold* і *winter*) і парадигматичні (лексичні одиниці однієї частини мови, як-от *summer* і *sun*). Хоча існує й інша класифікація, за якою виділяють універсальні асоціації і культурно обумовлені [9, с. 548; 17, с. 120]; гомогенні і гетерогенні [13, с. 94]; за синтагматичною (*white – snow*) і семантичною (*snow – winter*) суміжністю, близькістю (*black – dark*) і протиставленням (*cold – hot*) [14, с. 10]. В. Гумбольдт зазначав, що домінуючими чинниками формування асоціацій є належність індивідуума до певного етнокультурного об'єднання [2, с. 195]. Натомість Дж. Діз вважає, що класифікація асоціацій обмежує розуміння їхньої ментальної сутності [8, с. 84].

Тому вважаємо за доцільне досліджувати мовні асоціації кризь призму асоціативних груп та асоціативних рядів. За основою беремо дефініцію Т. В. Сливи, яка визначає асоціативні групи як сукупність лексем, що позначають поняття, об'єднані причинно-наслідковими зв'язками, і мають в семантичній структурі однакові семи, які перебувають в особливих відношеннях: ядерні семи вихідного слова (кауземи) корелюють з периферійними семами членів парадигми (рефлексемами) [4, с. 34].

У нашому дослідженні асоціації є тим зв'язком між елементами лексичної структури тексту новин про погоду і співвідносними явищами дійсності у свідомості читача, який сприяє розгортанню текстового значення слів, збагачує тематичну лексику й увиразнює текстову оповідь, тим самим актуалізуючи його семантичний простір. Крім того, асоціації в онлайн-нарративі є своєрідним відображенням індивідуальності мислення його автора (у нашому випадку – журналіста), де тільки деякі слова (особливі для нього) отримують смислову перевагу. Як зазначає О. О. Залевська, максимальну кількість асоціативних зв'язків мають слова, що становлять особливе значення для автора як особистості [3, с. 143].

Одним з напрямів актуалізації семантичного простору онлайн-нарративу про погодні новини є асоціативне збагачення тематичної лексики лексико-семантичної групи «ЧАСОВА ЛОКАЛІЗАЦІЯ», що проявляється в організації лексико-асоціативної групи «ПОРИ РОКУ», у структурі якої виділяємо такі ряди:

- **WINTER:** номінації місяців (December, January, February), низької температури повітря (*cold, below zero, arctic, frosty, freezing*), погодних умов (*frost, freeze*), опадів і їхніх наслідків (*snow, sleet, slush, snowfall, icicle*), несприятливих погодних умов (*blizzard, snowdrift*), зміни агрегатного стану (*ice, blackice, hoarfrost*), назви місяців є каузевою для номінації свят/подій (Christmas, New Year, Boxing Day, St. Valentine's Day, Panic Monday), а також номінації святкових атрибутів/реалій (Christmas Eve, carols, Christmas tree, reindeer), номінації довготи світлового дня (*winter solstice*), номінації одягу і взуття (*thick coats, thermals, knitwear, hats, gloves, boots, slip-resistant boots*), хвороб/змін стану здоров'я, пов'язаних з низькою температурою навколишнього середовища (*runny nose, flu, cough, frost bite*), номінації кольору (*white*), номінації предметів, зроблених людиною (*skating rink, snowball, snowman*), номінації рослин і тварин (*evergreen, penguin*), видів занять (*sledding, skiing*) і засобів пересування (*skis, sledges, skates*), природних процесів (*hibernation*).

- **SUMMER:** номінації місяців (June, July, August), високої температури повітря (*heatwave, heat, hot, swelting, scorching, heatstroke*), погодних умов (*sunshine, sun, sunny, monsoon*), несприятливих погодних умов (*sandstorm, thunderstorm, drought, heatwave, lightning, thunder, hail*), номінації одягу і взуття (*flip-flops, cap, blazer, swimming trunk, swimwear, bikini*), номінації способів і засобів захисту (*suncream, air-conditioner*), хвороб/впливу високої температури навколишнього середовища на людину (*sunstroke, sunburn, tan, sweat, sun-baked*), рослин (*dandelion, daisy*), їжі (*ice-cream, watermelon, blackberry*), видів занять (*barbecue, sunbathing, swimming*), локації (*beach, swimming pool*), природних процесів (*evaporation*).

- **AUTUMN:** номінації місяців (September, October, November), зниження температури повітря (*cold, first frost, chilly*), погодних умов (Indian summer), опадів і їхніх наслідків (*rain, puddles, flood, fog*), назви місяців є каузевою для номінації осінніх свят/подій (Halloween, Black Friday, schoolstart), а також номінації святкових атрибутів/реалій (*trick-or-treat, pumpkin*), номінації способів і засобів захисту (*umbrella*), номінації одягу (*raincoat, willies, water-proof clothing*)

- **SPRING:** номінації місяців (March, April, May), номінації весняних свят (St. Patrick's Day, Easter), а також номінації святкових атрибутів/реалій (*bunny, Eastereggs*), опадів і їхніх наслідків (*thaw, Aprilshowers, flood, dew, melt*), флори (*snowdrop, daffodil, flowerbuds, crocus, tulip*) і фауни (*robin*), природних процесів (*blooming, harvestmoon, leafing, flowering*).

Ще одним асоціативним відгалуженням лексико-семантичної групи «ЧАСОВА ЛОКАЛІЗАЦІЯ» є асоціативно-смисловий зв'язок слова *weekend* (загальна семантика – частина семиденного циклу – субота і неділя), що насамперед асоціюється з вихідними днями, імплікуючи відпочинок, дозвілля, заняття спортом.

Наступним напрямом актуалізації семантичного простору онлайн-нарративу про погодні новини є виявлення асоціативних зв'язків лексики на позначення особливостей погодних умов, виражених у лексико-асоціативній групі «ПОГОДНІ ЯВИЩА», структуру яких формують такі ряди:

• **оживлення погодних явищ** (*hottest seasonal weather to roast Britain, storm battered Britain, the Foss (river) invaded their bedrooms, 'beast from the east' bites UK again, Atlantic storm battered Britain – knocking pedestrians off their feet, high winds and heavy rain continued to lash most parts of the UK*)

• **метафоричне зображення погодних явищ** (*shots of lightning forking over Britain, Beast from the East, showers peppering the western coasts, holiday makers flock abroad*)

• **експресивно-стилістичне підсилення погодних явищ** (*Instagrammed lightning, the sun peeps through the clouds, deluge – біблійне посилання, floods of biblical proportions, it's blowing cats and dogs* – на основі фразеологічного виразу «to rain cats and dogs»)

Ще однією групою, яка асоціативно урізноманітнює семантичний простір онлайн-нарративу про погодні новини та реалізує асоціативне розгортання лексико-семантичної групи «РОЗТАШУВАННЯ», є лексико-асоціативна група «ВЛАСНІ НАЗВИ», у межах якої виокремлюємо такі ряди:

• **власні назви-місця** (*Ibiza, Brighton beach* – тепло, сонце, відпочинок, літо; *St. Petersburg, Siberia* – холод, мороз, зима; *Heathrow – the London hub* – аеропорт, подорож, літак; *heat island* – Лондон; *Notting Hill* – карнавал)

• **власні назви – ремінісцентні/цитатні назви** (*I love the rain* – загальновідома назва пісні Вуді Аллена (Woodey Allen); *Long to rain over us* (гра слів, назва офіційного сувенірного альбому «Long to reign over us», виданого з нагоди вшанування найдовшого в історії Великобританії правління королеви Єлизавети II)

• **власні назви-особи** (*ten-pence piece* – Єлизавета II, метонімічне перенесення-зображення королеви на монеті)

Висновки. У результаті дослідження можна підсумувати, що лексико-асоціативні групи номінативної сфери «ПОГОДА», разом з лексико-семантичними групами надають індивідуально-авторського смислового оформлення тексту, збагачують, реалізують та сприяють структурній злагоженості і цілісності семантичного простору онлайн-нарративу про погодні новини.

Література:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва: Изд-во иностр. л-ры, 1955. 416 с.
2. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. Москва: Прогресс, 1984. 397 с.
3. Залевская А. А. Слово в лексиконе человека: психолингвистические исследования. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. 208 с.
4. Слива Т. В. Ассоциативно-семантическая группа как форма парадигматической организации лексики (на материале названий сезонов в русском языке). Киев, 2011. 272 с.
5. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. 426 с.
6. Потебня А. А. Мысль и язык. Москва: Лабиринт, 1999. 300 с.
7. Clark H. H. Word associations and linguistic theory. *New horizons in linguistics* / J. Lyons (ed.). Harmondsworth, 1970. P. 271–286.
8. Deese J. Form class and the determinants of association. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. 1962. № 1. P. 79–84.
9. Evans N., Wilkins D. In the mind's ear: the semantic extensions of perception verbs in Australian languages. *Language*. 2000. № 76 (3). P. 546–592.
10. James W. The principles of psychology. New York, 1890. 716 p.
11. Jones E. The life and works of Sigmund Freud. Harmondsworth, 1964. 670 p.
12. Lyons J. New horizons in linguistics. Harmondsworth: Penguin Books, 1970. 358 p.
13. Nelson K. The syntagmatic-paradigmatic shift revisited: a review of research and theory. *Psychological Bulletin*. 1977. № 84 (1). P. 93–116.
14. Raible W. Von der allgegenwart des gegensinns. *Zeitschrift für Romanische Philologie*. 1981. № 97. P. 1–40.
15. Sinopalnikova A. Word association thesaurus as a resource for building WordNet. *GWC. Proceedings* / P. Sojka, K. Pala, C. Fellbaum, P. Vossen (Eds.). 2004. P. 199–205.
16. Steyvers M., Tenenbaum J. B. The large-scale structure of semantic networks: statistical analyses and a model of semantic growth. *Cognitive Science*. 2005. № 29 (1). P. 41–78.
17. Sweetser E. From etymology to pragmatics: metaphorical and cultural aspects of semantic structure. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1990. 188 p.